

Valiokunnan mietintö erinäisiä kaupungin kansakoululaitokseen ehdotettuja muutoksia koskevasta asiasta.

Kirjelmässä huhtikuun 24 päivästä kuluvaan vuoteen (*Kaup. valt. pain. asiakirj. N:o 40 vuodelta 1912*) on Helsingin kansakoulujen Johtokunta ehdottanut sellaista muutosta kunnan kansakoululaitoksen johdon tähänastiseen järjestykseen, että ruotsinkieliset kansakoulut erotettaisiin erilliseksi koulupiiriksi eri johtokuntineen, että suomenkieliset kansakoulut alueellisella perusteella jaettaisiin kahteen koulupiiriin, kumpikin eri johtokuntineen, sekä että kaupunki samoilla perusteilla jaettaisiin kolmeen tarkastusalueeseen, yhteen ruotsin- ja kahteen suomenkieliseen, kukin eri tarkastajineen, minkä johdosta nykyinen suomenkielisten kansakoulujen apulaistarkastajanvirka muutettaisiin tarkastajanviraksi. Asiaa toukokuun 28 päivänä 1912 käsitellessään Herrat Kaupunginvaltuusmiehet katsoivat sen kaipaavan lisävalmistelua, minkä tähden asia lähetettiin allekirjoittaneista muodostettuun valiokuntaan enempää käsittelyä ja ehdotuksen antamista varten.

Valiokunta on erinäisissä kokouksissaan ottanut nämä kaupungin kansakoululaitoksen kehitykselle sangen tärkeät kysymykset harkittavakseen ja neuvotteluihinsa kutsunut kaupungin molemmat kansakouluntarkastajat, fil. maisteri M. Pesosen ja fil. tohtori A. Liliuksen sekä kansakoulujen taloudenhoitajan, protokollasihteeri K. Malinin, saadakseen heiltä tarpeellisia tietoja. Tässä käy Valiokunta ensin antamaan lyhyen selostuksen asian käsittelystä Kaupunginvaltuustossa ja Kansakoulujohtokunnassa sekä siellä esiintuoduista näkökohdista.

Kun Kaupunginvaltuusto 1908 vuoden alussa päätti jakaa kaupungin kansakoulujen tarkastuksen kahtia kielellisellä perusteella ja itsenäisesti toimivien tarkastajain kesken, oli myös puhetta kaupungin kansakoulupiirin kahtia jakamisesta kielellisellä pohjalla sekä suomenkielisen tarkastusalueen edelleen kahtia jakamisesta. Kaupunginvaltuuston näitä ja muita kansakoululaitosta koskevia asioita valmistelevaan asetettu komitea ehdotti huhtikuun 21 päivänä sanottua vuotta antamassaan mietinnössä (*Kaup. valt. pain. asiakirj. N:o 13 vuodelta 1908*), että kaupungin kansakoululaitoksen johtoa ainakin ensintulevana lukuvuonna hoitaisi yhteinen johtokunta, sekä että vasta sittenkun johtokunnan ja noiden molempain tarkastajain välisestä yhteistoiminnasta oli saatu kokemusta,

kysymys koulupiirin kahtiajaosta ja eri johtokunnan asettamisesta kumpaiseenkin piiriin otettaisiin harkittavaksi. Syyksi näiden kysymysten ratkaisun toistaiseksi lykkäämiseen mainitsi komitea lisäksi, paitsi että koulutalojen jakaminen lähimmässä tulevaisuudessa kohtaisi vaikeuksia, sen että muutoksen vaatima voimassa olevan kansakouluohjesäännön perinpohjainen uudistus ei ole heti aikaansaataavissa. Ehdotusta suomenkielisen tarkastusalueen kahtia jakamisesta komitea niinkään vastusti, huomauttaen että sellainen kahtiajako saattaisi vaaraan kasvatusopillisessa menettelyssä tarpeellisen yhtenäisyyden suomenkielisissä kansakouluissa. Kaupunginvaltuusto hyväksyikin komitean ehdotuksen näiltä kohdin.

Kysymys tarkastusalueitten ja koulupiirin uudestijärjestämisestä otettiin Kansakoulujohtokunnassa uudelleen käsiteltäväksi kuluvan vuoden alussa, lähinnä sen johdosta että kaupungin suomenkielisten kansakoulujen tarkastaja kirjelmässä viime huhtikuun 3 päivästä oli esittänyt, että suomenkielinen tarkastusalue jaettaisiin kahtia sekä että suomenkielisten kansakoulujen apulaistarkastajan virka muutettaisiin tarkastajanviraksi, jonka hoitaja olisi velvollinen omalla vastuullaan käsittelemään ja Kansakoulujohtokunnalle esittelemään kaikki kansakouluasetuksen ja tarkastajan ohjesäännön määrämät tehtävät alueellaan, jota vastoin taas kaikkia suomenkielisiä kansakouluja koskevat asiat käsiteltäisiin yhteisesti ja ne esittelisi Johtokunnalle se tarkastaja, joka siihen määrätään. Tämän esityksen johdosta Kansakoulujohtokunta antoi tarkastajan toimeksi johonkin seuraavaan kokoukseen tehdä ehdotuksen nykyisen suomenkielisen tarkastusalueen alueellisesta jakamisesta ja myös, siltä varalta että Johtokunta katsoisi olevan syytä apulaistarkastajan viran edelleen pysyttämiseen, sellaisen ehdotuksen tarkastajan ja apulaistarkastajan väliseksi työnjaoksi, jota Kaupunginvaltuuston joulukuun 1 päivänä 1908 apulaistarkastajalle vahvistetussa johtosäännössä edellytetään.

Tutkiessaan tarkastajan Kansakoulunjohtokunnan kokouksessa huhtikuun 24 päivänä asiassa esittämiä vaihtopuolisia ehdotuksia otti Johtokunta myös käsiteltäväksi vuodesta 1908 lähtien levänneen kysymyksen eri johtokunnan asettamisesta ruotsinkielisiä kansakouluja varten. Tämän viimeksi mainitun ehdotuksen perustelemiseksi huomautettiin, että Johtokunnan työtaakka oli vuosi vuodelta lisääntynyt ja että ruotsinkielinen opettajisto yksimielisesti toivoi ehdotettua uudistusta, minkä ohella sen tueksi viitattiin 11 päivänä toukokuuta 1866 annetun Arm. kansakouluasetuksen III §:än, joka sallii eri kansakoulupiirien perustamisen eri johtokuntineen. Asiaa lopullisesti käsitellessään Johtokunta yksimielisesti päätti Kaupunginvaltuustolle ehdottaa eri johtokunnan asettamista ruotsinkielisiä kansakouluja varten, jota vastoin äänestyksen jälkeen neljällä äänellä kolmea vastaan hyväksyttiin ehdotus suomenkielisen koulupiirin jakamisesta kahteen piiriin eri johtokuntineen sekä suomenkielisten koulujen apulaistarkastajanviran muuttamisesta tarkastajanviraksi. Vähemmistön mielestä viimeksi mainittujen koulujen hallinnon kahtiajaosta olisi seurauksena aivan eriävien periaatteiden käytäntöön pääseminen molempain alueiden opetustoiminnassa, joten koululaitoksen tasaiselle ja hedelmälliselle kehitykselle välttämätön johdon yhtenäisyys joutuisi vaaraan.

Päätös suomenkielisen koulupiirin jakamisesta kahteen piiriin eri johtokuntineen kohtasi niinkään jyrkkää vastustusta suomenkielisten kansakoulujen tarkastajan taholta, joka Johtokunnan pöytäkirjaan lausui että, jos hän olisi voinut edellyttää että ehdotetaisiin kahden eri johtokunnan asettamista suomenkielisiä kansakouluja varten, hän olisi pitänyt sopivampana pysyttää nykyisen apulaistarkastajanviran ja yhden ainoan jakamattoman suomenkielisen kansakoulupiirin, koska kahden suomenkielisen koulupiirin olemassaolo eri johtokuntineen vaikuttaisi häiritsevästi suomenkielisten kansakoulujen johdossa tarpeelliseen yhtenäisyyteen sekä sitä paitsi todennäköisesti lisäisi kansakoulujen hallintokustannuksia ja aikaansaisi hämminkiä koulujen taloudenhoidossa.

Vielä on mainittava, että Kansakoulujohtokunta käsitellessään puheenalaista asiaa ei tehnyt positiivista ehdotusta kansakoulujen taloudenhoidon järjestämisestä siinä tapauksessa että asetettaisiin kaksi, ehkäpä kolmekin johtokuntaa, vaan tyytyi pöytäkirjaan lausumaan toivomuksen että Johtokunta vastedes saisi tilaisuuden lausua mielensä tästä asian puolesta.

Tehtävänsä täyttäessään on Valiokunta etusijassa pyrkinyt hankkimaan selville siitä, onko kaupunginviranomaisten toimintavapaus, mitä tulee kunnan kansakoulualueen piirijakoon ja siitä johtuvaan kansakoulujen hallinnon jakamiseen yhtä monen johtokunnan kesken, edellä mainitun kansakouluasetuksen pykälän johdosta rajoitettu, eli toisin sanoin, käykö pitäminen oikeana sitä tämän säännöksen tulkintaa, jota Kansakoulujohtokunnassa on, mikäli Valiokunta tietää, kannatettu ja jonka mukaan tarkastusalueitten jako ehdottomasti pitää olla koulupiirijaon mukainen. Hieman epämääräiseen muotoon laadittuna sisältää puheenalainen pykälä määräyksen, että kukin kaupunki on «kansakoulujen lukumäärän ja muiden paikallisten kohtain mukaan» oleva joko yhtenä tarkastusalueena taikka erotettava useammaksi semmoiseksi, sekä myöskin «asianhaaroja myöten jaettava useampaan tahi harvempaan koulupiiriin». Sitä paitsi pykälä nimenomaan edellyttää kullakin koulupiirillä olevan eri johtokuntansa.

Valiokunta puolestaan ei voi hyväksyä viimeksi mainittua puheenalaisen III §:n tulkintaa. Päin vastoin antaa pykälässä käytetty lausetapa «asianhaaroja myöten» suoranaista tukea sille käsitykselle, että kunnan viranomaisilla on vapaa harkintavalta piirijakoon nähden sekä ettei ole ehdottomasti välttämätöntä sovittaa koulupiirejä tarkastusalueitten mukaan. Tämän mukaisesti pykälä siis ei estäisi asettamasta kahta tahi useampaa tarkastusaluetta samaan koulupiiriin yhteisen hallinnon alaiseksi, jommoista järjestystä meillä onkin vuosikausia noudatettu. Kuitenkin on Valiokunta ollut pykälän sanamuodossa huomaavinaan lainsäätäjän tarkoitusta niihin perusteisiin nähden, joiden mukaan piirijako olisi sopiva toimittaa. Kun nimittäin pykälässä sanotaan, että kaupungin tarkastusalueen saa jakaa ja kaupungin *niinkään* «asianhaaroja myöten» jakaa useampaan tahi harvempaan koulupiiriin, näyttää tämä olevan käsitettävä lainsäätäjän antamaksi viittaukseksi että luonnollisen kehityksen yleensä tulisi kulkea siihen suuntaan, että kukin tarkastusalue käy yhteen oman hallintonsa alaisen koulupiirin kanssa.

Valiokunta käy nyt lähinnä tarkastamaan ehdotusta Helsingin kansakoulupiirin kahtia jakamiseksi kielellisellä pohjalla sekä kysymystä kansakoululaitoksen taloudellisten asian järjestämisestä, siinä tapauksessa että tuollainen jako pannaan toimeen. Valiokunnan mielestä on kaupungin kansakoulupiirin kahtiajako kielellisellä pohjalla ainoastaan luonnollinen seuraus tarkastuksen jakamista koskevasta päätöksestä sekä kaupungin kansakoululaitoksen kehittämistä kansakouluasetuksen III §:n viittaamaan suuntaan. Kun Kaupunginvaltuusto aikanaan oloissa, joita ei tässä tarvinne uudelleen selostaa, teki päätöksensä tässä paljon pohditussa asiassa, katsottiin mainittua toimenpidettä ainakin erällä tahoilla kaupungin eduskunnassa ensimmäiseksi askeleeksi desentralisoivaan suuntaan käyvään vastaiseen kehitykseen. Lääkärinhoidon jakaminen kielellisellä pohjalla oli niinkään askel samaan suuntaan.

Ruotsinkielisten kansakoulujen erottaminen eri hallintopiiriksi on kauan ollut ruotsinkielisen kansakoulunopettajiston toivomus. Ruotsinkieliset mies- ja naispuoliset kansakoulunopettajat, jotka ovat opettajistossa vähemmistönä, eivät tähän asti ole voineet saada etujansa tyydyttyiksi Kansakoulujohtokunnassa, kun opettajiston edustaja on suomenkielisen ryhmän valitsema. Mikäli mahdollista ottaakseen huomioon vähemmistön oikeuden on Johtokunta tosin viime vuosina kokouksiinsa kutsunut n. s. asiantuntijan edustajaa vailla olevan opettajaryhmän piiristä, mutta tämä ei riitä korvaamaan omaa äänioikeutettua edustajaa Johtokunnassa.

Painavat käytännöllisetkin syyt puoltavat kansakoulujen hallinnon kahtiajakoa. Vuosi vuodelta lisääntyneen työn ja asiain kasaantumisen johdosta on nimittäin Kansakoulujohtokunnan työtehtävä, mikäli sen puheenjohtaja on Valiokunnalle maininnut, siinä määrin lisääntynyt, että työtaakan keventäminen on ehdottomasti välttämätön, jos mieli estää asiain perinpohjaisen ja joutuisan käsittelyn joutumasta kärsimään. Valiokunnan mielestä ei ole oikeitten kunnallishallintoperiaatteiden mukaista ylenmäärin raskastaa palkattomista luottamusmiehistä kokoonpantua hallitusta, vaan olisi sopivampaa ryhtyä jakamaan työtaakkaa kahden johtokunnan kesken, jotka sitä paitsi kumpikin olisivat paremmin kuin nykyinen yhteinen johtokunta kokoon pantavissa eri kielialueksien vaatimusten mukaisesti. Verraten raskaskulkuisen hallinnon sijaan saataisiin jako toimeenpanemalla kaksi liikkuvampaa, työkykyisempää elintä.

Ehdotusta kaupungin kansakoulupiirin kahtiajakamisesta on Valiokunnassa vastustanut kaksi jäsentä (Relander ja Ehrnrooth), jotka mielipiteensä tueksi pääasiassa ovat esittäneet seuraavia mietinnön oheisessa vastalauseessa tarkemmin mainittuja näkökohtia.

Vähemmistön mielestä ei koulupiirin jakaminen ole luonnollinen seuraus tarkastuksen kahtiajaosta. Kaupunginvaltuusto ei myöskään ole asiaa periaatteellisesti ratkaissut, joten sillä edelleen on täysi toimintavapaus siinä. Nykyinen järjestys on ylipäätään toiminut tyydyttävästi ja tarjoaa niin tuntuja etuja, että näin perinpohjaisen muutoksen tueksi olisi esitettävä sangen painavia syitä. Ruotsinkielisen opettajiston toivomusta ei tässä kohden käy pitäminen ratkaisevana. Kansakoulujen hallinnon kahtiajako saattaisi vastalausujain mielestä vaaraan sen hallinnon yhtenäisyyden ja valmis-

telun keskityksen, mikä on johtavana periaatteena hallinto-oikeudessamme. Yhteinen johtokunta on ollut itsenäisesti toimivien kansakouluntarkastajain kesken välittävänä elimenä sekä edistänyt hyvän sovun aikaansaamista eri opettajaryhmäin ja kieliainesten kesken. Kaupunginvaltuusto on tähän asti kansakouluasioita tutkiessaan voinut perustaa käsittelynsä yhtenäiseen ammattivalmisteluun, joka on yhteensovitellut ristiriitaisia vaatimuksia ja noudattanut hyödyllistä tasapuolisuutta ulospäin. Sen sijaan saataisiin nyt useinkin ristiriitaisia ehdotuksia ja kilpailevia vaatimuksia kahdelta viranomaiselta, joilla on eri käytäntö, käsitys- ja katsantokanta, ja Kaupunginvaltuuston olisi vaikea määrätä kantaansa varsinkin määräraha-asioita ratkaistessaan. Puheenalaisen suuntaan käyvä uudistus olisi ajateltavissa siinä tapauksessa, että nykyinen työtapo olisi käytännön kannalta mahdoton, mutta näin vastalausujain mielestä ei ole laita. Tehtävään kasautumisesta Kansakoulujohtokunnalle koituvat vaikeudet luulisi nimittäin olevan voitettavissa sopivilla järjestelyillä ja ehken kansakouluohjesääntöä muuttamalla, tarvitsematta ryhtyä niin pitkälle menevään toimenpiteeseen kuin on ehdotettu. Ehdotetun jaon haitat esiin-tyisivät kaikessa räikeydessään, jos astuttaisiin täysi askel ja myöskin suomenkielinen koulupiiri jaettaisiin kahtia. Edelleen ovat vastalausijat sitä mieltä, että koulupiiriä ei olisi jaettava eri johtokuntain alaisiin piireihin, ellei samalla Tukholman malliin saada aikaan yhteistä valvovaa ammattiviranomaista eli ylihallitusta yhdistäväksi siteeksi johtokuntain välille, mutta epätietoiselta kuitenkin näyttää, miten tuollainen laitos olisi sovitettavissa meidän nykyisen kansakouluasetuksemme puitteisiin.

Näihin näkökohtiin ei Valiokunnan mielestä käy paneminen ratkaisevaa merkitystä. Aivan samallaisia epäilyksiä lausuttiin myöskin silloin, kun oli kysymys kansakoulujen tarkastuksen kahtiajaosta, jolla asialla kuitenkin täytyy katsoa olevan periaatteellisesti paljon suurempaa kasvatusopillista merkitystä, ja kuitenkin eivät tässä kohden lausutut epäilykset ole toteutuneet, vaan on uudistus päinvastoin osottautunut onnelliseksi ja hedelmälliseksi.

Valiokunta ei voi huomata, että kansakoululaitoksen johdon yhtenäisyys mitenkään joutuisi kärsimään kaupungin koulupiirin jakamisesta. Määräraha-asiaain ratkaisu olisi vastedes samoinkuin tähänkin asti Kaupunginvaltuuston vallassa, ja niihin nähden on Valtuustolla, paitsi asianomaisten ammattiviranomaisten antamia ehdotuksia, Rahatoimikamarin ja asianomaisten valiokunnan lausunnot käytettävänä. Valiokunta ei luule, että asiain tutkiminen tässä tapauksessa osottautuisi vaikeammaksi, kuin jos nykyoloissa Valtuustolle saapuisi yksinomaan ruotsin- tahi suomenkielisiä kouluja koskevia ehdotuksia tai jos Kansakoulujohtokunnan päätökset tehtäisiin äänestyksen jälkeen. Onhan muuten useimpain määrärahaasiain ratkaisussa noudatettavana se yksinkertainen sääntö, että määrärahat on jaettava suhteellisesti eri kieliryhmäin oppilaslukuun. Kumpaisenkin johtokunnan täytyisi noudattaa ohjesäännössä ja johtosäännöissä osotettuja hallinto-periaatteita, ja eriävää käsitystä tärkeämissä periaatteellisissa kysymyksissä tuskin olisi pelättävänä. Lukusuunnitelmaan ja oppikirjain valintaan nähden ehkä ilmenisi eroavaisuutta, mutta tämän seikan ei pitäisi herättää epäilyksiä, koska täten vain saavutettaisiin suurempaa vaihtelua ja virkeyttä kansakoulun työalalla.

Muistutus että asiain valmistelun keskitys kävisi puutteelliseksi ei myöskään ansaitse huomiota, jos erityisiin toimenpiteisiin ryhdytään tärkeämpään kansakoululaitosta koskevain asiain yhteisen ja yhtenäisen valmistelun aikaansaamiseksi.

Siinä mielessä on Kansakoulujohtokunta puheenalaisessa esityksessään ehdottanut, että kaikkien tarkastajain tulisi kansakoululaitoksen johdon yhtenäisyyden säilyttämiseksi tarpeen mukaan kokoontua yhteisiin neuvotteluihin keskustelemaan koululaitosta koskevista periaatteellisesti tärkeistä kysymyksistä.

Valiokunta pitää tätä ehdotusta hyvin harkittuna, mutta on sitä mieltä, että sen pohjana olevaa aatetta olisi edelleen kehitettävä. Tarkastajain yhteisesti toimittaman valmistelun ei pitäisi Valiokunnan mielestä käsittää ainoastaan periaatteellisesti laajakantoisempia kysymyksiä, vaan myös kansakoulujen talouden- ja raha-asiain hoitoa koskevain kysymysten alustavaa käsittelyä, ja tulisi tuollaisissa asioissa myös asianomaisten johtokuntain taloudenhoitajain ottaa neuvotteluihin osaa. Tällä tavoin olisi esimerkiksi vuosirahasääntöä valmisteltava, ennenkuin erikoisehdotukset esitellään asianomaisille johtokunnille.

Tällainen järjestely takaisi valiokunnan mielestä asianmukaisesti hallinnon yhtenäisyyden ja yhteistyön, ja valmistelussa syntyneet erilaatuiset ehdotukset tulisivat asianomaisten johtokuntain tietoon. Neuvottelujen järjestyksen ja toiminnan tarkempi järjestely näyttää yleensä olevan jätettävä käytännön määrättäväksi; kuitenkin olisi ehkä toivottava, että vastaisessa kansakouluohjesäännön uudistuksessa näidenkin ääri-
viivat osotettaisiin.

Kansakoulujen taloudenhoidon järjestämiskysymykseen on Valiokunta pannut erityistä huomiota. Olisi ehken joitakin etuja saavutettavissa, jos taloudellisen hallinnon kävisi pysyttämisen yhteisenä sekä taloudenhoitaja olisi johtokuntain välisenä yhdistävänä ja koossapitävänä siteenä. Kun kuitenkin kansakouluasetuksen 15 §, sillä tavoin kuin sitä on Kaupunginvaltuustossa tulkittu, määrää että kansakoulujohtokunnan on valittava kansakoulujen taloudenhoitaja jäsenistään, niin riippuu viimeiseltä johtokunnista itsestään, haluavatko he valita saman henkilön taloudenhoitajaksi. Niin kauan kuin nykyinen kansakouluasetus on ennallaan, näyttää sentähden olevan jätettävä sillensä ajatus näiden tointen yhdistämisestä sekä asianmukaisessa järjestyksessä valittava eri taloudenhoitajat, joilla itsekullakin on aivan samat tehtävät toimialallaan. Taloudenhoidon yhtenäisyyttä pitäisivät voimassa edellä mainitut tarkastajain ja taloudenhoitajain yhteiset neuvottelut.

Taloudenhoitajan vuosipalkka on nykyään rahasäännön mukaan 6,000 markkaa. Siinä tapauksessa että koulupiirin jako toimeenpannaan, olisi tämä palkkio jaettava molempain taloudenhoitajain kesken, likimain suhteellisesti eri piirien oppilaslukuun, mutta kun taloudenhoidosta johtuvat tehtävät, jotka jo nykyoloissakin edustavat melkoista työtaakkaa, kahtiajaon toimeentultua todennäköisesti jonkun verran lisääntyisivät, näyttää olevan kohtuullista järjestää taloudenhoitajain palkkaedut niin, että suomenkielisten koulujen taloudenhoitaja saisi vuosipalkkaa 5,000 ja ruotsinkielisten 3,000 markkaa.

Niinkuin edellä lausutusta käy selville, Valiokunnan enemmistö on yhtynyt siihen

käsitykseen, että Helsingin kaupungin kansakoulupiirin jakaminen kielellisellä pohjalla tietäisi melkoista edistystä sekä olisi mainituilla edellytyksillä sanottavitta vaikeuksitta toimeenpantavissa. Valiokunta on niinkään sitä mieltä, että uudistusta ei ole lykättävä ylen myöhäiseksi, vaan että se olisi toimeenpantava jo ensi lukuvuoden alussa.

Niinkuin edellä mainittiin, Kansakoulujohtokunta on esillä olevassa kirjelmässään ehdottanut, että nykyinen suomenkielisten koulujen apulaistarkastajan virka olisi muutettava tarkastajanviraksi, minkä ohella Johtokunta on kansakouluasetuksen 111 §:n nojalla katsonut olevan ehdottaminen, että suomenkielinen kansakoulupiiri jaettaisiin kahteen koulupiiriin, kumpikin eri johtokuntineen, sekä molempien tarkastusalueitten mukaisesti.

Lähin aihe Kansakoulujohtokunnan ehdotukseen kahden erillisen tarkastusalueen perustamisesta oli, niinkuin asiakirjoista näkyy, sopivan työnjaon puute suomenkielisten kansakoulujen tarkastajan ja hänen apulaisensa kesken. Tämä puute on kuitenkin helposti poistettavissa antamalla tässä kohden tarkempia ohjeellisia määräyksiä, mikä on Kansakoulujohtokunnan asia. Välttämätöntä tarvetta tarkastusalueen jakamiseen ei Kansakoulujohtokunta ole esityksessään voinut osottaa eikä tarkemmin perustella. Ei sentähden näytä olevan viisasta nyt astua täyttä askelta, ennenkuin kokemus on osottanut pitemmälle menevän desentralisoimisen tarpeelliseksi. Ja kun kehityksen tällä alalla pitää tapahtua vähitellen ja kaikkia äkillisiä uudistuksia on vältettävä, käynee tämän osan ehdotusta nykyään haitatta epääminen.

Jos suomenkielinen tarkastusalue pysytetään jakamattomana, pitäisi Valiokunnan mielestä myös suomenkielisen koulupiirin kahtiajakoa tarkoittavan ehdotuksen saada raueta. Tähän näyttää olevan sitä enemmän syytä, kun Johtokunnan äänestyksen jälkeen tästä tekemä päätös on, niinkuin edellä huomautettiin, kohdannut jyrkkää vastustusta tarkastaja Pesosen taholta, hänessä kun kahden erillisen suomenkielisen kansakoulujohtokunnan asettaminen on herättänyt vakavia epäilyksiä. Näiden epäilyjen johdosta on myöskin Kansakoulujohtokunnan puheenjohtaja Valiokunnalle ilmoittanut, että hän, luopumalla aikaisemmasta kannastaan, katsoo että asia nykyään on jätettävä sillensä.

Tämän mukaisesti on Valiokunta arvellut olevan ehdottaminen, että Kansakoulujohtokunnan ehdotuksen ei tulisi vastamainituilta kohdin aiheuttaa toimenpidettä. Vas-
taisen suomenkielisen kansakouluhallinnon asiana lähinnä olisi tehdä alote suomenkielisten kansakoulujen tarkastuksen edelleen kehittämiseksi.

Helsingin kaupungin kansakouluille voimassa oleva ohjesääntö, joka on Koulutoimen Ylihallituksen hyväksymä lokakuun 4 päivänä 1892, on monessa kohden vanhentunut ja kaipa perinpohjaista uudistusta. Eräisiin ohjesäännön kohtiin ovat Kaupunginvaltuuston tekemät päätökset vaikuttaneet, vaikkei niiden vaatimaa asianmukaista

muutosta ole ohjesääntöön tehty, ja erinäiset ohjesäännön määräykset ovat ristiriidassa voimassa olevain yleisten säännösten kanssa. Kansakoulujohtokunta on jo kauan ollut aikeissa toimittaa tähän kuuluvain määräysten perinpohjaisen uudistuksen ja kodifioimisen, mutta se on lykkääntynyt toistaiseksi tuon niinikään monessa kohden vanhettuun kansakouluasetuksen uudistusta odotellessa. Kun tähän suuntaan käyvää lainsäädäntötoimenpidettä ei ole läheisessä tulevaisuudessa odotettavana, ei kansakouluohjesäännön uudestilaatimista, mikäli se on toimitettavissa edellä mainitun armollisen asetuksen pohjalla, käy lykkääminen tuonnemmaksi, varsinkin jos kaupungin kansakoululaitokseen nyt ehdotetut muutokset saavuttavat hyväksymisen. Suotava olisi, että Kansakoulujohtokunta ryhtyisi laatimaan uutta kansakoulujen ohjesääntöä niin hyvissä ajoin, että ehdotus voitaisiin Kaupunginvaltuustoon lähettää ja saada vahvistetuksi ennen ensintulevan lukuvuoden alkua, jolloin muutokset astuisivat voimaan. Jos osotautuu mahdottomaksi ennen kevätlukukauden 1913 loppua saada toimeen niin perinpohjaista ohjesäännön uudistusta kuin muun muassa kahden johtokunnan asettaminen vaatisi, kävisi ehkä kuitenkin nykyisen ohjesäännön määräykset soveltuvilta kohdin julistaminen väliaikaisesti oleviksi kumpaisenkin johtokunnan sekä niinikään kansakoulujen taloudenhoitajan nykyisen johtosäännön määräykset kumpaisenkin taloudenhoitajan noudatettavina heidän kumpaisenkin toimintapiirissä.

Sen johdosta mitä tässä edellä on lausuttu, saa Valiokunta Herrain Kaupunginvaltuusmiesten päätettäväksi esittää:

että Helsingin kaupungin kansakoulupiirin jako kielellisellä pohjalla on ensintulevan lukuvuoden alusta lähtien toimeenpantava;

että tämän mukaisesti kumpaistakin koulupiiriä varten asetetaan eri johtokunnat ja eri taloudenhoito;

että vuosipalkaksi määrätään suomenkielisten kansakoulujen taloudenhoitajalle 5,000 ja ruotsinkielisten koulujen 3,000 markkaa;

että sitä vastoin ehdotukset suomenkielisen kansakoulupiirin kahtia jakamisesta sekä nykyisen kansakoulujen apulaistarkastajanviran muuttamisesta tarkastajanviraksi saavat nykyään raueta;

että kansakouluntarkastajain on, ylläpitääkseen yhtenäisyyttä kansakoululaitoksen johdossa, tarpeen tullen kokoonnuttava yhteisesti neuvottelemaan kansakoulua koskevista tärkeämmistä periaatteellisista kysymyksistä; sekä

että niinikään samassa tarkoituksessa määräraha-asiaain ja rahahallintoa koskevain asiain yhteinen valmistelu on tarpeen mukaan järjestettävä yksissä neuvoin kansakouluntarkastajain ja kansakoulujen taloudenhoitajain kanssa.

Lisäksi saa Valiokunta ehdottaa, että Herrat Kaupunginvaltuusmiehet käskisivät Kansakoulujohtokunnan

mahdollisimman pian ryhtyä uudestilaatimaan voimassa olevaa kansakoulujen ohjesääntöä, huomioonottamalla edellä mainitut sekä muut ohjesääntöön pantavat muutokset, oikaisut ja lisäykset; sekä

esittää ne ehdotukset ja ryhtyä niihin toimenpiteisiin, joita Kaupunginvaltuuston asiassa tekemä päätös muuten vaatii.

Helsingissä, marraskuun 4 päivänä 1912.

V. T. Rosenqvist.

Leo Ehrnrooth.

Ernst Estlander.

H. M. J. Relander.

A. Wallenskiöld.

John Ugglä.

Vastalause.

Allekirjoittaneet, jotka eivät ole voineet yhtyä Valiokunnan päätökseen ehdotuksen tekemisestä Herroille Kaupunginvaltuusmiehille Helsingin kansakoulupiiriin jakamisesta kielellisellä pohjalla sekä erinäisiin tästä johtuviin toimenpiteisiin ryhtymisestä, pyytävät seuraavassa vastalauseena esittää eriävän mielipiteensä.

Esillä olevaa asiaa harkitessa käy lähteminen sen tosiasian pohjalta, ettei Kaupunginvaltuusto ole asiaa aikaisemmin käsitellessään päättänyt mitään, joka määräisi nyt tehtävän ratkaisun. Valiokunnan enemmistö onkin myöntänyt, että kaupungineduskunta tällä kertaa voi aikaisempain päätösten estämättä evätä tahi hyväksyä ehdotuksen kansakoulupiiriin jakamisesta. Mietinnössä lausuttu väite, että päätöstä tarkastuksen jakamisesta kielellisellä pohjalla ainakin eräillä tahoilla kaupungineduskunnassa pidettiin ensimmäisenä askeleena desentralisoimisen edelleen kehittämiseen, kohdistuu niin ollen tässä esillä olevan kysymyksen ratkaisusta syrjässä olevaan seikkaan.

Mielestämme ei ole tarpeellista tässä yhteydessä lausua käsitystämme sen päätöksen tarkoituksenmukaisuudesta, minkä Kaupunginvaltuusto muutama vuosi takaperin monen epäroimisen jälkeen vihdoin teki kansakoulujen tarkastuksen jakoasiassa. Kun mietinnössä lopullisena arvosteluna tuosta uudistuksesta lausutaan, että siihen nähden julkilausutut epäilyt eivät ole toteutuneet, vaan uudistus päinvastoin on osottautunut onnistuneeksi ja hedelmälliseksi, täytyy meidän kuitenkin käsityksenämme lausua, että vielä on liian aikaista tästä muodostaa lopullista mielipidettä. Näyttää meistä sentähden toistaiseksi ennenaikaiselta etsiä jakoperiaatteen tähänastisesta soveltamisesta tukea sen käytäntöön saattamiselle esillä olevassa tapauksessa.

1908 vuoden komiteamietinnössä, jonka pohjalla Kaupunginvaltuusto teki lopullisen päätöksensä vastamainitussa jakoasiassa, ei ainoastaan lausuttu, että yhteisen johtokunnan olisi ainakin seuraava lukuvuosi hoidettava kaupungin kansakoululaitoksen johtoa sekä että vasta sittenkun johtokunnan ja kahden itsenäisen tarkastajan välisessä yhteistyössä on kokemusta asiasta saatu, kysymys koulupiiriin jakamisesta kahteen piiriin eri johtokuntineen olisi otettava harkittavaksi, vaan huomautettiin myös, että ainakin niin kauan kuin ruotsin- ja suomenkielisiä luokkia on, vaikkapa varsin vähäenkin määrä, sijoitettuina samoihin huoneistoihin, lienee yhteinen johtokunta tarpeellinen. Samat syyt, mitkä puolsivat yhteisen johtokunnan pysyttämistä ainakin jonkun aikaa toistaiseksi, olivat Komitean mielestä myös esitettävissä kansakoulujen taloudenhoidon pysyttämiseksi pääasiallisesti ennallaan. Kun ehdotus kansakoululaitoksen johdon ja taloudenhoidon jakamisesta nyt esitetään, tehdään se siihen katsomatta että täydellistä pesäjakoa ruotsin- ja suomenkielisten koulujen kesken ei vielä ole voitu toimittaa, sillä ruotsin- ja suomenkielisiä luokkia on yhä edelleen melko määrä sijoitettuina samoihin huoneistoihin.

Puheenalaisen ehdotuksen tueksi Kansakoulujohtokunta, jonka perustelmiin Valiokunta on yhtynyt, esittää seuraavat kaksi seikkaa: johtokunnan lisääntyneen työtaakan ja ruotsinkielisen opettajiston halun saada edustajansa johtokuntaan. Tämän perustelun varassa ehdotus seisoo — tahi kaatuu. Käymme sentähden tarkastelemaan esitettyjen perustelmain pätevyyttä.

Mitä ensinnä tulee johtokunnan työtaakkaan ja sen väitettyyn lisääntymiseen, niin valaisevat sitä käytettävissä olevat tiedot vuotuisten kokousten lukumäärästä. Johtokunnan viideltä viimeksi kuluneelta vuodelta antamain vuosikertomusten mukaan on johtokunnan kokouksia ollut kunakin lukuvuonna:

Vuonna 1906—1907	13	Vuonna 1909—1910	13
» 1907—1908	19	» 1910—1911	15
» 1908—1909	18		

Nämä numeroluvut eivät, niinkuin näkyy, osota ainakaan yhtiöjaksoista kohoamista. Emme kuitenkaan tahdo tämän nojalla väittää, ettei työtaakka olisi vuosi vuodelta lisääntynyt, mutta emme voi olla näiden numerotietojen nojalla lausumatta, että kokousten lukumäärä on pysyttäytynyt paljon suppeammissa rajoissa kuin mitä moniaiden muiden kaupungin lautakuntain kokousten on ollut laita. Jos johtokunnan kokoukset nykyistä työtapaa noudattaen käyvät liian pitkällisiksi ja väsyttäväiksi, täytyy muiden hallitusten esimerkkiä seuraten lisätä kokousten lukua. Mahdotonta ei myöskään liene aikaansaada sellaisia muutoksia asiain valmistelutapaan, että niiden käsittely helpottuu. Olemme Valiokunnan kanssa yhtä mieltä siitä, ettei ole oikeiden kunnallisten hallinto-periaatteiden mukaista ylen määrin rasittaa palkattomista luottamusmiehistä muodostettua hallitusta, mutta emme voi yhtyä siihen, että tästä puheenalaisessa tapauksessa johtuisi että työtaakka on jaettava kahden johtokunnan kesken. Kaupunginvaltuuston tähän asti samanlaatuissa tapauksissa noudattaman menettelyn mukaisesti on näin ollen hallituksen jäsenille myönnettävä korvaus vaivoistaan. Ajateltakoon mihin jouduttaisiin, jos Kaupunginvaltuusto hallintoalalla toisensa jälkeen yhtäläisen perustelun nojalla, kuin Kansakoulujohtokunta ja Valiokunta nyt ovat esittäneet, ryhtyisi johtoa desentralisoimaan.

Mitä sitten tulee ehdotetun toimenpiteen toiseen perusteeseen, huomautettakoon ensinnäkin, ettei ole näytetty ainoatakaan tapausta, jolloin ruotsinkielisen opettajiston oikeutetut vaatimukset olisivat jääneet asianmukaiseen huomioon ottamatta, sen johdosta että mainitun opettajiston mielipiteitten tiedustelemissa nykyään noudatetaan epätäydellistä järjestelmää, toisin sanoin asiantuntijain kuulemista. Meillä ei tietenkään ole mitään muistuttamista siihen, että ruotsinkieliselle opettajistolle hankitaan todellinen edustus kansakoulujohtokunnassa, ja pitäisimme luonnollisena, jos johtokunta ryhtyisi tarpeelliseen toimenpiteeseen semmoisen muutoksen aikaansaamiseksi johtokunnan kokoonpanoon, että mainittu tarkoitus saavutetaan. Mutta me emme voi huomata tarpeellista syysuhdetta puheenalaisen toivomuksen täyttämishalun ja johtokunnan jaka-

mista tarkoittavan ehdotuksen välillä. Vakavampia syitä täytyy tuoda niin tärkeän toimenpiteen tueksi kuin tässä on ehdotettu.

Meidän käsityksemme mukaan on periaatteellinen ero olemassa toiselta puolen tarkastuksen ja lääkärinhoidon jakamisen ja toiselta puolen itse kansakoululaitoksen johdon jakamisen välillä. Valiokunta on tosin koettanut todistella, että kansakoulun tarkastuksen jakamisella on kasvatusopilliselta kannalta katsoen periaatteellisesti paljon suurempi merkitys kuin nyt puheena olevalla jakamisella. Tässä kuitenkin sivuutetaan se seikka, että tarkastuksen jakaminen tietää kasvatusopillisen johdon jakamista ainoastaan *ensimmäisessä* asteessa, pysyttämällä johdon yhtenäisyys toisessa asteessa, koskapa kansakoulujohtokunnalla on lain mukainen ratkaisuvaltaa tärkeämissä periaatteellisissa, erittäinkin kasvatusopillista laatua olevissa asioissa. Emme sentähden voi huomata muuta, kuin että Kaupunginvaltuuston nyt on tehtävä ratkaisu, jonka periaatteellinen kantavuus on aivan toinen kuin aikanaan tarkastuksen ja lääkärinhoidon kahtiajakoa koskevan päätöksen.

Meidän vakaumuksemme mukaan on erittäin tärkeitä, ettei pakottavista syistä kansakoululaitoksen alalla panna alttiiksi niitä ilmeisiä etuja, joita yhtenäisen ammatillisen johdon pysyttäminen tuottaa ja joita jo on mietinnössä huomautettu. Vastoin Valiokuntaa täytyy meidän pysyä siinä käsityksessämme, että kaupungin koulupiirin kahtiajako ei ole toimeenpantavissa tätä johdon yhtenäisyyttä vaaraan saattamatta. Toteamme, että Valiokunta on erityisellä järjestelyllä — tarkastajain ja taloudenhoitajain keskinäisillä neuvotteluilla — koettanut välttää yhtenäisyyden puutteesta johtuvia haittoja ja siten välillisesti tunnustanut meidän käsityksemme tässä kohden oikeaksi, mutta me emme kuitenkaan voi myöntää, että tuollaiset kansakouluhallinnon virkamiesten yhteiset neuvottelut voisivat mainittavasti korvata itse ammatillisen johdon yhtenäisyyden puutetta. Kansakoulujohtokunnan jako kielellisellä tahi muulla pohjalla näyttää mielestämme olevan puollettavissa ainoastaan sillä edellytyksellä, että johtokuntain yläpuolelle asetetaan, niinkuin Tukholmassa on laita, korkeampi ammattiviranomainen, ylihallitus, joka takaisi ammatillisen johdon yhtenäisyyden eri johtokuntia ylempänä olevassa hallintoasteessa. Nykyinen kansakouluasetus kuitenkin valitettavasti lienee esteenä tuollaisen järjestelyn aikaansaamiselle.

Onneton kohta Valiokunnan kannattamassa ehdotuksessa on, että sen toteuttamisesta välttämättömästi myös johtuu kansakoululaitoksen taloudenhoidon kahtiajako. Siihen katsomatta että nykyinen taloudenhoitaja on ilmoittanut hyvin ehtivänsä täyttämään tehtävänsä ja vaikka asiallisia syitä puheenalaisen toimenpiteen tueksi puuttuu, on Valiokunta kuitenkin katsonut olevan ehdottaminen asetettavaksi eri taloudenhoitajat molempiin koulupiireihin, koska muunlainen järjestely, siinä tapauksessa että koulupiiri jaetaan, ei näy käyvän yhteen voimassa olevan kansakouluasetuksen kanssa. Valiokunnan ehdotus siis aiheuttaa muuten aivan tarpeettoman vuotuisen lisämenon korottamalla taloudenhoitajain palkkiot 6,000:sta 8,000 markkaan. Tämän lisäksi ehdotuksen käytäntöönpano arvatenkin kohtaa melkoisia vaikeuksia, joihin nähden saamme viitata siihen tätä asiaa valaisevaan lausuntoon, jonka toisin tavoin kokoonpantu kansakoulu-

johtokunta antoi Kaupunginvaltuustolle marraskuun 28 päivänä 1907 (*Kaupunginvaltuuston pain. asiakirj. N:o 44 vuodelta 1907*) ja johon, mikäli taloudenhoitajan toimen kahtiajakoa koskee, nykyinen taloudenhoitaja on yhtynyt.

Edellä lausutun nojalla rohkenemme Kaupunginvaltuustolle ehdottaa:

että Valtuusto, epäämällä Valiokunnan ehdotuksen Helsingin kansakoulupiirin jakamisesta kielellisellä pohjalla ynnä erinäisistä tästä johtuvista toimenpiteistä päättäisi, että puheenalainen Kansakoulujohtokunnan ehdotus ei aiheuta toimenpidettä.

Helsingissä, marraskuun 4 päivänä 1912.

Leo Ehrnrooth.

H. M. J. Relander.

